

duben 2007

Giulia Laganà: „Základní hodnoty“ EU a neregulérní migranti: obecné principy integrace nebo nástroj vyloučení?

Giulia Laganà

Abstrakt:

Článek reaguje na nedávné sdělení EU o neregulérní migraci a zaměřuje se na zemědělství jižní Itálie, které ve velké míře využívá pracovní sílu migrantů nemajících potřebné doklady. Tvrdí se v něm, že miliony lidí napříč EU postrádají základní sociální, natožpak občanská a politická práva. „Úcta k základním hodnotám Evropské unie“, uvedená v deseti Základních principech integrace EU (Common Basic Principles on Integration), by se neměla týkat jen migrantů samotných, ale měla by uvádět do praxe první ze Základních principů integrace - vzájemné přizpůsobování. Tak jako integrace by měla být oboustranný proces, měli bychom dodržet svou část dohody a zajistit, aby základní evropské hodnoty jako všeobecná zdravotní péče a vzdělání nebyly založeny na vyloučení.

„Zjisti, co ten chlap chce. Jestli hledá práci, řekni mu, že dneska nikoho nepotřebujem.“ Šéf, mluvící dialektem, odjede pryč svým sportovním vozem. Severoafričan mluví perfektně italsky. Nemá žádné označení na svém zpoceném triku, ale je celkem jasné, že je tady caporale, vedoucí pracovní čty. „Ty jsi z Rumunska?“ Grimasa ve tváři je sama o sobě dost přesvědčivá. „Můžu tě najmout. Zítřka,“ slíbí. „Máš přítelkyni?“ „Přítelkyni?“ „Musíš mi přivést ženu. Pro šéfa. Když mu nějakou přivedeš, dá ti práci hned. Jakákoliv holka je dobrá.“ Ukáže na dvacetiletou ženu a jejího společníka, pracující na dopravním pásu obrovského traktoru, který se používá ke sklizení rajčat. „Tamti dva jsou Rumuni, zrovna jako ty. Taky spala s šéfem.“ „Ale já jsem sám.“ „Tak žádná práce.“ ¹

1. Úvod

Článek italského investigativního novináře Fabrizia Gattiho se objevil v tisku 1. září 2006. Gatti, který se vydával za Rumuna a za bílého Jihoafričana, odhalil barbarské vykořisťování sezónních migrujících dělníků, kteří sklízí rajčata v Apulii, na jihovýchodním cípu Itálie. Následovaly týdny lamentování na straně italské politické reprezentace a odborů, vláda sestavovala návrh legislativy umožňující povolení k pobytu neregulérním migrantům^{2/}, kteří informují o nelidských pracovních podmínkách. Výbor pro občanské svobody Evropského parlamentu vstoupil též do debaty, když zorganizoval zasedání ve Štrasburku, na němž mnoho poslanců vzneslo dotazy. Gattiho článek nicméně nebyl šokem pro organizace jako Lékaři bez hranic (Médecins Sans Frontières), která v roce 2005 informovala o nesnázích sezónních zemědělských migrujících dělníků v jižní Itálii a o jejich obtížném přístupu ke zdravotní péči.

Stejně jako Východoevropané a subsaharští Afričané, kteří dřou na sluncem spálených polích Apulie za 1-2 eura na hodinu, milióny lidí napříč EU postrádají základní sociální, natož občanská a politická práva. První ze Základních principů integrace EU, které byly zveřejněny v listopadu 2004, prohlašuje, že integrace je „oboustranný proces“^{3/}, ale zdá se, že ve veřejné diskusi na úrovni EU i jednotlivých států je břemeno integrace nakládáno výhradně na migranty, ne však na hostitelskou společnost. Ve druhém ze Základních principů integrace EU jsou též migranti vyzýváni k „úctě k základním hodnotám Evropské unie“, přičemž text nezmiňuje tu část břemene, kterou nese Evropa - zejména skutečnost, že instituce EU a národní vlády by měly zajistit, aby byly podporovány a obhajovány základní evropské hodnoty, jako sociální začlenění a stejná práva a příležitosti pro všechny.

2. Slova a činy: Evropská komise, neregulérní migranti a dostupnost práv

Ačkoli velká část současné diskuse o migraci na úrovni EU je motivována jednáními o zajištění bezpečnosti a zaměřuje se na témata jako management hranic a uzavření readmisních dohod se severními a subsaharskými státy, neregulérní migranti, coby jednotlivci mající svá práva, v dokumentech EU scházejí. Neregulérní migranti nejsou zmiňováni např. v dokumentech o migraci a rozvoji (nebo „společném rozvoji“) vč. sdělení Evropské komise o tomto tématu z r. 2005^{4/}, ačkoli pravděpodobně narážejí na největší problémy při posílání remitencí domů a jejich kvalifikace nejsou uznávány.

Sdělení Evropské komise o prioritách boje proti nelegálnímu přistěhovalectví státních příslušníků třetích zemí z 19.7.2006^{5/} se zdá upřednostňovat přístup k neregulérní migraci, která předpokládá buď regularizaci či repatriaci těch, kteří jsou zadrženi bez dokladů. Regularizace je nicméně ve Sdělení nahlížena jako nouzové řešení, které může mít negativní následky pro EU jako celek, pokud a jestliže se nově regularizovaní přistěhovalci přesunou do ostatních členských států.

Dokument Evropské komise se zaměřuje na nelegální práci, kterou označuje za hlavní „přitahující faktor“, lákající neregulérní migranty do Evropy. Jak zdůraznila BEPA (Bureau of European Policy Advisers)^{6/}, interní výzkumný tým Evropské komise, migrace je tedy z tohoto pohledu viděna z hlediska nabídky, zatímco je též motivována poptávkou evropských podnikatelů, kteří se aktivně snaží najímat migranty bez dokumentů.

Sdělení Evropské komise se nedaří uchopit zásadní příčinu neregulérní migrace, totiž faktickou absenci legálních možností vstupu do EU pro občany rozvíjejících se zemí. Migrační legislativa, jakož i vízová povinnost a podmínky pro vstup, se napříč EU velmi liší, ale omezení vstupu nekvalifikovaných dělníků jsou běžným jevem. Většinu legální migrace do Itálie tvoří taktéž nekvalifikované pracovní síly, ale zatímco vysoce kvalifikovaní pracovníci získají víza a povolení k pobytu poměrně snadno, pracovníci s nízkou kvalifikací či bez kvalifikace narážejí na mnohem větší omezení. Tam, kde jsou zavedeny kvóty, si zaměstnavatelé běžně stěžují na obrovskou neshodu mezi jejich poptávkou po pracovních silách a počty pracovníků, které jim vláda ročně přiděluje.

Především ale Sdělení vynechává všechna opatření sloužící k zajištění základních práv miliónů neregulérních migrantů, kteří jsou v současné době přítomni v EU; ti nemohou obdržet legální status a zároveň není realistické, aby byli repatriováni. Nikde ve Sdělení není zmínka o respektu k základním sociálním právům migrantů (včetně přístupu ke zdravotní péči a vzdělání) bez ohledu na právní status, ačkoli mnoho členských států poskytuje všem jedincům na jejich území, včetně neregulérních migrantů, právo na zdravotní péči.

3. Neznáš-li svá práva, nedostaneš je

Podobně zní titulky článku v britském deníku „The Guardian“^{7/} o novém občanském testu, který by měl být rozšířen v USA počínaje příštím rokem. Článek zdůraznil, že potenciální uchazeči o občanství USA budou muset prokázat rozsáhlé znalosti nezadatelných práv, zakotvených v Ústavě USA, aby jim bylo umožněno získat k nim přístup. Situace je podobná v Evropě, integrační testy se zavádějí v Nizozemí, ve Spojeném království a částech Německa. Tyto testy se ocitají pod palbou kritiky díky otázkám, které kritici označují jako záludné, protože požadují rozsáhlou znalost historie země a údajných „hodnot“. Neregulérní migranti dnes však v Evropě neznají svá práva v rámci národní legislativy a legislativy EU. Jejich problémy jsou kombinovány se skutečností, že státní zaměstnanci, strážci zákona a zdravotníci sami často přehlížejí nebo ignorují základní aspekty legislativy v jejich příslušných sektorech.

3.1 Případová studie: neregulární migranti v Itálii

3.1.1 Sklizeň pokrytectví^{8/}: Sběrači rajčat v Itálii a přístup k právům

Článek Fabrizia Gattiho informoval, že sběrači rajčat v zemědělském sektoru Apulie vydělávají v průměru 15-20 € na den, přičemž sklízají až 300 kg rajčat za hodinu (4200 kg denně). Po celé dlouhé, parné léto pracují 12-14 hodin denně. Vedoucí pracovních čet, kteří jsou nejčastěji Severoafričané, Východoevropané nebo Italové, si účtují cca 5€ na den za dopravu na pole a 5€ denně nebo 50€ měsíčně za ubytování v sešlých chatrčích bez tekoucí vody, toalet či elektřiny.

Gattiho článek a následující reportáže publikované v italském týdeníku „L'Espresso“ vykreslily chmurný obraz o životech sezónních migrujících dělníků. Migranti, včetně těch, kteří měli povolení k pobytu, od svých kápů a majitelů farem snášeli vyhrožování, bití a rasově motivované týrání. Na policii se obrátit nechtěli kvůli strachu z deportace do jejich země původu nebo obavě z pomsty. Policejní úředníci, pracovní inspektoři nebo zástupci odborů se jen zřídkakdy ukázali v olivových hájích a na rajčatových plantážích. Jak Gatti zdůraznil, policisté údajně přicházeli, aby pochytili desítky neregulárních migrantů a deportovali je, obvykle na konci měsíce, kdy se měla vyplácet mzda. Majitelé farem a vedoucí pracovních čet nebyli ale zatčeni téměř nikdy.

Nízké náklady na pracovní sílu ale nestačí farmářům zajistit dostatečný zisk z jejich rajčat. Tuna rajčat je prodávána za fixní cenu, která je každoročně stanovena zástupci italského potravinářského průmyslu a italskou vládou. V roce 2006 to bylo 39€, ve srovnání se 41€ v r. 2005 a 50,5€ v r. 2004. Čínská rajčata kupovaná některými výrobci rajčatových konzerv minulý rok jsou teď méně konkurenceschopná. I tak mají farmáři co dělat, aby vůbec vyšli. Jejich zisky pocházejí výhradně ze subvencí Společné zemědělské politiky, které činí 30,47€ za každou tunu rajčat, kterou vyprodukují. Celková částka přidělená Bruselům farmářům v Apulii v roce 2006 dosáhla výše 137 milionů €. Roční obrat italského rajčatového průmyslu se v tomto roce odhaduje na 1,9 miliard €^{9/}.

Neutěšená situace migrantů je zhoršena tím, že místní stárnoucí občané bývají registrováni jako majitelé farem, zatímco skuteční majitelé podepíší pracovní smlouvu jako manuální pracovníci. Pracují pak pár dní v týdnu a za zbytek měsíce dostávají podporu v nezaměstnanosti. Podvod majitelům umožňuje inkasovat od italského státu 7.000-10.000€ ročně a zajišťuje, že neponesou odpovědnost za porušování pracovních, zdravotních nebo bezpečnostních předpisů, v případě, že inspektoři navštíví jejich farmy.

Články v evropských a italských médiích^{10/} o Apulii a jejích pracovních migrantech se začaly objevovat v červenci 2006. Strážci zákona objevili místo, které označili jako „gulag“. Polští pracovníci, kteří zde byli drženi pod zámkem, byli nuceni pracovat dlouhé hodiny bez mzdy. Své vedoucí pracovních čet museli údajně oslovovat „Kapo“, což je strašlivá připomínka nacistických koncentračních táborů. Psalo se též o polských občanech, kteří se zjevně ztratili.

Když události dostaly spád, polská policie zveřejnila webovou stránku^{11/} v polštině, angličtině a italštině, aby pomohla vypátrat 122 lidí, mužů i žen, kteří v letech 2000-2006 vycestovali do Itálie a údajně zmizeli. Policejní úředníci v Apulii, kteří předčasně odepsali úmrtí čtrnácti polských dělníků jako „přirozenou“ smrt, znovu otevřeli své složky. Jeden z oněch mrtvých polských mužů byl nalezen na poli, se zcela ohořelým tělem a nedotčeným cestovním pasem na krku.^{12/} Počet subsaharských Afričanů, kteří se v Itálii ztratili, je neznámý.

Rajčata perini, která migranti z východní Evropy a subsaharské Afriky trhají, plní konzervy, které jsou vyváženy do celého světa a na regálech supermarketů se objevují spolu s olivovým olejem, špagetami a parmezánem jako symbol italské kuchyně. Když však neregulérní migranti, pracující v „červeno-zlatém trojúhelníku“^{13/} Apulie onemocní nebo se při práci zraní, jsou v místních nemocnicích často odmítáni nebo zdravotním personálem nahlášení na policii.

Lékaři bez hranic (MSF), mezinárodní humanitární nevládní organizace, která je obvykle činná v zemích rozvojového světa zasažených válkou, vydala v březnu 2005 zprávu o migrantech pracujících v zemědělství v jižní Itálii a jejich přístupu ke zdravotním a jiným službám.^{14/} Dokument této organizace zajímavě vyčíslil, že procentuální podíl migrantů, kteří dřou na polích a mají povolení k pobytu, je 48,6%^{15/}, což dále dodává věrohodnost mediálním zprávám z roku 2006. Podle nevládní organizace, která dotazovala a prověřila 770 migrujících dělníků v pěti italských nejjižnějších regionech, 95% z nich nemá v této oblasti pracovní smlouvu, 40% žije v opuštěných budovách, 50% nemá tekoucí vodu, 30% elektřinu, 43,2% nemají přístup k sociálnímu zařízení, 30% jich bylo týráno nebo se stalo obětí násilných útoků za posledních 6 měsíců, 53,7% z nich si nemůže dovolit posílat část výdělků domů.^{16/} Lékaři MSF také zjistili, že pouze u 5,6% migrantů, jejichž průměrný věk je 30 let, může být jejich zdravotní stav klasifikován jako dobrý (ve srovnání se 70% mladých Italů).^{17/} Celonárodní statistika ukazuje, že zatímco počet pracovních úrazů celkově klesl o 1,6% a počet úmrtí o 5,1%, počet pracovních úrazů migrantů vzrostl o 16,2% a počet úmrtí o 30,8%^{18/}.

Migranti dotazovaní MSF si stěžovali na to, že jsou odmítáni v nemocnicích, a že mají strach z možné deportace, budou-li hledat lékařskou pomoc. Článek Fabrizia Gatti v „L'Espresso“^{19/} poskytl podrobné vyprávění o utrpení devětatřicetiletého Rumuna. Muž, kterého Gatti pojmenoval „Pavel“, tvrdil, že byl brutálně zbit tuniským vedoucím pracovní čty, který měl se svým italským partnerem na starost opuštěnou vesnici Villaggio Amendola (a její nové obyvatele z východní Evropy). Byl ponechán napospas smrti v chatrči, kde ho potají krmili jeho kamarádi, a když jeho rány začaly hnisat, sebral někdo odvahu zavolat do místní nemocnice. Čtyři dny po těžké operaci předal Pavla policii lékařský personál, který tím porušil imigrační zákon. Všichni migranti na italské půdě mají právo na bezplatnou lékařskou pomoc ve státních zařízeních. Migranti bez dokladů by měli být vybaveni tzv. průkazem STP, neboli Straniero Temporaneamente Presente (Dočasně přítomný cizinec) zdravotnickými orgány, které by o nich neměly předávat informace dále nebo volat policii. Skupina MSF, která na zprávu pracovala a dobrovolníci MSF v Římě nicméně zjistili, že v nesčetných

případech lékaři odmítli neregulárnímu migrantovi poskytnout pomoc nebo na něj okamžitě upozornili policii. Úředník, který dal příkaz k Pavlovu vypovězení, zdůraznil skutečnost, že Pavel „odmítl“ dokument podepsat. Měl totiž obě ruce v sádře.

3.1.2 Neregulární migrace - právně udržitelný model evropského zemědělství?

Spolehlivé zdroje odhadují celkový počet neregulárních migrantů v Itálii v prosinci 2005 na 500 000^{20/}, z celkového počtu 7-8 milionů v EU^{21/}. Regulárních migrantů v Itálii je oproti tomu 3 035 000, neboli 5,2% populace^{22/}.

Výrazná omezení legálních možností vstupu, doprovázená hledáním útočiště v nelegální práci, zvláště na jihu, může přispět k nárůstu neregulární migrace do Itálie. Současná imigrační legislativa váže povolení k pobytu na pracovní smlouvu, přičemž ta je závislá na ročních kvótách stanovených Ministerstvem práce a sociálních věcí, které je konzultuje s asociacemi zaměstnavatelů a odborovými organizacemi. Kvóty jsou stanoveny pro sezónní i nesezónní práce a jsou rozděleny mezi italské regiony. Všechny hlavní země původu mají také přidělen určitý počet povolení ročně.

Asociace zaměstnavatelů jsou ke kvótnímu systému velmi kritické. Statistika vydaná Konfederací italského průmyslu upozornila na to, že v roce 2003 byl nepoměr mezi poptávkou zaměstnavatelů po pracovnících-migrantech a počtem pracovníků, kteří byli efektivně přiděleni, 79%^{23/}. Proces je navíc nesmírně pomalý (kvóty jsou obvykle stanovovány v březnu, zatímco povolení jsou zpravidla vydávána až na podzim), což způsobuje velké znepokojení u malých a středně velkých podniků, které jsou páteří italské ekonomiky.

Kvóta na počet zemědělských dělníků-migrantů na rok 2006 byla pro celou Apulii 1 600^{24/}. Spolehlivé údaje, uvedené Fabriziem Gattim^{25/}, odhadují počet migrantů, kteří pracovali či pracují v „červeno-zlatém trojúhelníku“, na 7 000 pouze v tomto roce. Obrovské procento migrantů, kteří pracují v provincii Foggia, nemají tedy pracovní smlouvu a jak jsme viděli, trpí vykořisťováním a zneužíváním ze strany zaměstnavatelů a vedoucích pracovních čt.

Obrovská převaha migrantů mezi dělníky na farmách v jižní Itálii je důsledkem jevu, který Alessandrini^{26/} označil jako „etnizaci“ italského pracovního trhu, kde migranti nacházejí práce v určitých sektorech, v nichž Italové odmítají pracovat s tvrzením, že to jsou „práce pro migranty“. Podle zpráv v místních médiích pracovní migranti (zejména z východní a střední Evropy) začínají nahrazovat italské dělníky při sklizni vinné révy, která byla dosud „etnizací“ ušetřena. To vyvolává vlny xenofobie a rasově motivovaných násilných útoků proti migrantům^{27/}. Postupné vlny imigrace nahradily Severoafričany pracující v zemědělském sektoru jižních regionů za subsaharské migranty, kteří jsou nyní opět vytlačováni Východoevropany.

„Přitahující faktor“ nelegální práce uvedený ve zmíněném Sdělení Evropské komise se tedy zdá být atraktivní perspektivou ne pro migranty, kteří se vydávají na nebezpečnou cestu přes Saharu a jižní Středomoří, ale pro podnikatele a majitele farem. Ti spoléhají na neregulérní pracovní sílu migrantů, aby uměle udrželi nízkou cenu pracovní síly.

4. Závěr

Stejně jako Rumun Pavel, který v Apulii trhal stovky tun „červeného zlata“, aby mohl dopřát dceři studium na univerzitě, milióny dalších neregulérních migrantů bojují o přežití sklízením ovoce, které jíme nebo na stavbě supermarketů, v nichž nakupujeme. Velmi málo těchto dělníků má přístup k základním sociálním právům, jako je zdravotní péče. Stejně jako Pavel jsou tito dělníci, bez nichž by evropské hospodářství zkolabovalo, často oběťmi vykořisťování a zneužívání. A stejně jako on, evropští neregulérní migranti jsou stále více upřednostňováni zaměstnavateli, kteří se snaží snížit cenu pracovní síly, což prudce snižuje místní mzdy a způsobuje začarovaný kruh vyloučení a nezaměstnanosti, která může následně vést k růstu xenofobie a růstu vlivu otevřeně rasistických politických stran.

Tlak na migranty samotné nemůže a neměl by být řešením. EU a národní vlády by se namísto toho měly zabývat nedostatkem legálních možností vstupu do EU a zvýšit sankce zaměstnavatelům, kteří najímají dělníky nelegálně, ať už se jedná o občany či migranty. Milióny neregulérních migrantů, kteří jsou v současné době v EU, by měli mít možnost přístupu k základním službám, jako je zdravotní péče. „Harmonizace“ postupu EU a jejích členských států na poli migrace by se tak měla soustředit na to, aby byla neregulérním migrantům zajištěna základní sociální práva po celé Evropě. Opatření učiněná v tomto směru by skutečně zajišťovala, že evropské „základní hodnoty“ jsou respektovány, jako je uvedeno v Základních principech integrace.

Článek vzniknul v rámci projektu „Regularizace nelegální migrace II.“ podpořeném Nadací rozvoje občanské společnosti.

Giulia Laganà vystudovala sociální antropologii na Cambridge University a od té doby se zabývá problematikou azylu a migrace. V současné době pracuje jako migrační specialista pro Solidar, síť evropských nevládních organizací se sídlem v Bruselu. V článku jsou vyjádřena stanoviska autorky, která nemusí nutně reprezentovat názory organizace Solidar nebo jakékoli z jejích členských organizací. Autorku můžete kontaktovat na [giulia\(AT\)solidar.org](mailto:giulia(AT)solidar.org)

Poznámky:

¹Gatti, F. (2006), „Byl jsem otrokem v Puglia“, L'Espresso, 1/09/06 (<http://espresso.repubblica.it/dettaglio/I-was-a-slave-in-Puglia/1373950/5>)

² V tomto článku se termín „neregulérní migrant“ používá pro označení jedince bez náležitých

dokladů umožňujících vstup a pobyt na území státu. Parlamentní shromáždění Rady Evropy používá označení „neregulérní migranti“, aby se vyhnulo stigma, které se váže k pojmu „nelegální“ a také z toho důvodu, že se jedná o definici, která je slovy této instituce „stoupající měrou upřednostňována mezinárodními organizacemi, zabývajícími se otázkami migrace.“ (PACE Rezoluce 1509 (2006), „Lidská práva neregulérních migrantů.“)³ Úřad pro úřední tisky Evropských společenství, 19. září 2006

(http://ue.eu.int/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/jha/82745.pdf)

⁴ COM(2005) 390

⁵ COM(2006) 402 (http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/com/2006/com2006_0402en01.pdf)

⁶ BEPA, Migrace a veřejné vnímání, 4. října 2006

⁷ Pilkington, E. (2006), „Co jsou „nezczitelná práva“? Neznáte –li je, nedostanete je.“, , The Guardian, 1/12/06

⁸ Cf. Hooper, J. (2006), „Sklizeň pokrytectví“, The Guardian Weekly, 13/10/06

(<http://www.guardian.co.uk/guardianweekly/story/0,1896808,00.html>) a Médecins Sans Frontières Italy, I frutti dell'ipocrisia. Storie di chi l'agricoltura la fa. Di nascosto. Indagine sulle condizioni di vita e di salute dei lavoratori stranieri impiegati nell'agricoltura italiana, March 2005

⁹ Zdroje: Confederazione Italiana Agricoltori, Coldiretti, Fabrizio Gatti's articles (L'espresso, 1/09/06, 8/09/06, 15/09/06, 29/09/06, tři z nich jsou dostupné online v angličtině na:

<http://espresso.repubblica.it/dettaglio/I%20was%20a%20slave%20in%20Puglia/1373950>,

<http://www.tanadezulueta.it/html/modules/sections/index.php?op=viewarticle&artid=382>,

<http://www.tanadezulueta.it/html/modules/sections/index.php?op=viewarticle&artid=383>)

¹⁰ e.g. 'Un millier de Polonais piégés et réduits à l'esclavage dans le Sud de l'Italie', 'Esclaves en Italie', 'Les fruits rouges de l'hypocrisie', Le Monde, 23/09/06 ; „Polští dělníci děsivě zabiti na italských farmách“, 14/09/06, ' „Skandál nezvěstných Poláků šokuje Itálii“, , 24/09/06, The Guardian

¹¹ <http://www.policja.pl/index.php?dzial=221>

¹² 'Indagini su immigrati morti nel foggiano', La Gazzetta del Mezzogiorno, 18/10/06

(<http://www.meltingpot.org/articolo8847.html>)

¹³ Odkaz na provincii Foggia v italské Apulii, její zhruba trojúhelníkový tvar a na rajčata jako hlavní zdroj příjmů místních obyvatel. ¹⁴ Médecins Sans Frontières Italy, I frutti dell'ipocrisia. Storie di chi l'agricoltura la fa. Di nascosto. Indagine sulle condizioni di vita e di salute dei lavoratori stranieri impiegati nell'agricoltura italiana, březen 2005.

(http://www.medicinsenzafrontiere.it/msinforma/dossier/missione_italia/prima_pagina/sintesi_rapporto_stagionali.pdf)

¹⁵ 23,4% dělníků jsou žadatelé o azyl; 6, 3% má status uprchlíků; 18, 9% má pracovní povolení k pobytu.

¹⁶ Médecins Sans Frontières Italy, I frutti dell'ipocrisia. Storie di chi l'agricoltura la fa. Di nascosto. Indagine sulle condizioni di vita e di salute dei lavoratori stranieri impiegati nell'agricoltura italiana, březen 2005.

¹⁷ ibidem

¹⁸ Laganà, G (2005), Imigrační politika a pracovní trhy v Itálii, in: IIED, in: G. McGranahan

and C. Tacoli (2005), „Mezinárodní příspěvek k součástem migrace“, , CCICED Úloha síly v udržitelných urbanizačních strategiích, IIED ¹⁹Gatti, F. (2006), „Byl jsem otrokem v Puglia“, L'Espresso, 1/09/06 (<http://espresso.repubblica.it/dettaglio/I-was-a-slave-in-Puglia/1373950//5>)

²⁰Pittau, F. (2006), Anticipazioni del Dossier Statistico Immigrazione Caritas/Migrantes 2006: i dati sulla presenza irregolare in Italia, Caritas/Migrantes

²¹Papademetriou, D.G. (2006), Globální zápas s ilegální migrací: konec v nedohlednu, Institut migrační politiky, 1. září 2006. ²²Caritas/Migrantes (2006), Immigrazione: Dossier statistico 2006 – V XI Rapporto sull'immigrazione: Al di là dell'alternanza

²³Laganà, G (2005), Imigrační politiky a pracovní trhy v Itálii, IIED, : in: G. McGranahan and C. Tacoli (2005), „Mezinárodní příspěvek k součástem migrace“, CCICED Úloha síly v udržitelných urbanizačních strategiích, IIED ²⁴Gatti, F. (2006), ‘Lavoro nero con l'etichetta’, L'Espresso, 21/09/06

(<http://www.tanadezulueta.it/html/modules/sections/index.php?op=viewarticle&artid=383>)

²⁵ibidem

²⁶Alessandrini, G. (2006), prezident of ONC/CNEL (vládní oddělení výzkumných teamů pro oblast integračních politik místních úřadů) ²⁷Foschini, G. and Pleuteri L. (2006), ‘Schiavi dell'Est anche nei vigneti’, La Repubblica – Bari, 17/09/06